

ОНОМАСІОЛОГІЧНИЙ ПОРТРЕТ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОГО ТИПАЖУ *CHAV* (на матеріалі британського газетного дискурсу)

*Стаття присвячена опису ономазіологічного портрету лінгвокультурного типажу *chav* у британському газетному дискурсі. Визначені поняттєві та образні характеристики цього типажу, які розкривають його лінгвокультурну специфіку.*

*Статья посвящена описанию ономазиологического портрета лингвокультурного типажа *chav* в британском газетном дискурсе. Определены понятийные и образные характеристики этого типажа, которые раскрывают его лингвокультурную специфику.*

*The paper is dedicated to the onomasiological portrait description of the lingua-cultural character type *chav* in the British newspaper discourse. Conceptual and image-bearing features of this character type revealing its lingua-cultural meaning are depicted.*

Наукові досягнення сучасних лінгвоконцептології і лінгвоперсоналогії слугують основою для вкреслення особливого концепту — типізованої особистості, її становлення нового напрямку в лінгвістиці — теорії лінгвокультурних типажів (О. А. Дмитрієва, В. І. Карасик, М. В. Міщенко, І. А. Мурзінова, О. А. Ярмахова). Лінгвокультурний типаж (ЛТ) тлумачиться як узагальнене уявлення про певну категорію людей на основі релевантних, об'єктивних, соціально значимих етно-й соціоспецифічних характеристик їхньої вербальної та невербальної поведінки, тобто ЛТ є впізнаваним образом представників культури/субкультури, сукупність яких і утворює національно-культурну своєрідність суспільства або соціальної групи в цілому [1:8].

Актуальність дослідження лінгвокультурних типажів певної лінгвокультури визначається загальною спрямованістю сучасних наукових досліджень на всебічне вивчення мовної особистості, її мовленнєвої

діяльності, яка відображає закріплені в соціумі знання про навколишній світ, ціннісні орієнтації і картини світу носіїв мови. На часі низка ЛТ англomовних лінгвокультур — *англійський чудило* (В. І. Карасик, О. А. Ярмахова), *англійський сноб* (А. Ю. Коровіна), *американський ковбой* (М. В. Міщенко), *британська королева* (І. О. Мурзінова), *британський колоніальний службовець* (В. В. Дерев'янська), *американський супермен* (В. М. Радван), *зірка Голівуду* (Л. П. Селіверстова), *Hispanic* (І. Ю. Уфаєва), *хакер* (О. В. Лутовінова) тощо, стали об'єктами спеціальних досліджень.

ЛТ *chav* є британським національно-маркованим концептом, знаковим для сучасної британської молодіжної субкультури, що знаходиться в центрі постійної уваги британських мас-медіа, так впливова британська газета *The Times* у період з 2004 по 2010 роки представила 546 публікацій, присвячених проблемам *chav culture* (молодіжної хуліганської субкультури); тільки в грудні 2004 року слово *chav* використано в 114 газетних статтях, газета *The Guardian* назвала його найуживанішим словом у 2004 році. Враховуючи особливість національно-маркованих концептів, яка полягає в тому, що вони на підсвідомому рівні, у невербалізованому вигляді, є не лише частиною менталітету, а й чинником, який регулює поведінку носіїв мови (О. В. Городецька), комплексний опис ЛТ *chav* є актуальним дослідницьким завданням. **Ономазіологічний портрет, який вважасться одним із жанрів** лінгвокультурного опису національних стереотипів [2: 51] тлумачимо як наївне знання про певну типізовану особистість, зафіксоване в номінативній системі мови, яке можливо виокремити шляхом концептуального аналізу мовних одиниць.

Мета статті полягає у виявленні й описі ономазіологічного портрету лінгвокультурного типажу *chav*, об'єктивованого в британському газетному дискурсі, шляхом аналізу його поняттєвих та образних характеристик.

Об'єктом дослідження є ЛТ *chav* та різнорівневі мовні засоби його вербалізації, а **предметом** вивчення є структурно-семантичні, ідеографічні, перцептивно-образні характеристики засобів вербалізації ЛТ *chav*, встановлення яких дає можливість розкрити його лінгвокультурну специфіку.

Матеріалом дослідження слугували дані суцільного обстеження текстів британських газетних статей, включаючи інтернет-джерела [9–15]. За одиницю дослідження прийнятий текстовий фрагмент, у якому актуалізований (визначений або виражений) типаж “*chav*”.

За своєю когнітивною суттю лінгвокультурний типаж вважають різновидом концепту, тому що він локалізується в свідомості як складне багаторівневе ментальне утворення [3: 8]. Як певний типізований образ людини, лінгвокультурний типаж підлягає дефініції (поняттєвий аспект), опису (образно-перцептивний аспект) та поясненню (ціннісний аспект). Поняттєвою характеристикою лінгвокультурного типажу є його системний смисловий каркас, який охоплює найважливіші ознаки, зафіксовані в словникових дефініціях [4: 108].

Аналіз дефініційних ознак типажу “*chav*” проводився на матеріалі тлумачного словника [5], тобто його поняттєвий складник реконструювався шляхом компонентно-дефініційного аналізу, перш за все, іменника *chav*. Визначаємо його лінгвістичний статус як неологізм, вперше *chav* зафіксовано в словнику *The Oxford English Dictionary* в 2002 р.

Пояснення етимології слова *chav* неоднозначні: вважається, що воно походить з ромської мови, де означає “дитина”, однак є й інші версії, наприклад, на думку автора статті з газети *The Independent*, *chav* утворене від назви міста Chatham у графстві Кент [6], або воно є акронімом від “*Council House and Violent*” (той, хто проживає в муніципальних будинках і схильний до насильства), або “*Council House Associated Vermin*” (асоційований паразит муніципального будинку), “*Cheap And Vulgar*” (дешевий і вульгарний) [там само]. Цікаво зазначити, що в деяких просторічних діалектах мексиканського варіанта іспанської мови існує лексема *Chavala*, яка означає *kid*, *youth*, *childish* (дитина, дитячий), а в нікарагуанському варіанті цієї мови схоже слово означає *girl*, *female child* (дівчинка) [7].

На увагу заслуговує вимова *chav*, яка має регіональні особливості: на півдні Великої Британії у корені слова вимовляється голосний, як у слові *cat*, а в північних регіонах — як у слові *car*, що є прямо протилежним типовим вимовним преференціям носіїв південних і північних типів вимови [6].

Лексема *chav* є основою для великої кількості моно- та полілексемних дериватів. Суцільне обстеження британських газетних статей дозволило виокремити інвентар таких одиниць: *chav*, *chava*, *charva*, *chav-alanche*, *chav angle*, *chav baiting*, *chav bashing*, *chav bat*, *chav central*, *chav chariot*, *chav church*, *chav circles*, *chav clothes*, *chav dog*, *chav earring*, *chav Egg*, *chav-elite*, *chav-emo*, *chav face*, *chav gang*, *chav-geeks*, *chav hunt*, *chav chaviot*, *chavmobile*, *chav it*, *chav jamboree*, *chav lover*, *chav message*, *chav-me-now*, *chav mobile*, *chav nav*, *chav off*, *chav patrol*, *chav princess*, *chav queen*, *chav raped*, *chav rash*, *chav ring*, *chav roadblock*,

chav rock, *chav Scum*, *chav shandy*, *chav speech*, *chav tag-team*, *chav talk*, *chav travel*, *chavtastic*, *chav up*, *chav wagon*, *chav whore*, *chav woman*, *chav twat*, *chava stains*, *chavabe*, *chavabis*, *chavacino*, *chavadelic*, *chavagator*, *chavala*, *chavala breath*, *chavalance*, *chavalcade*, *chavalicious*, *chavalier*, *chavalingus*, *chavalito*, *chavalita*, *chavalla*, *chavaller*, *chavalo*, *chavalona*, *chavampire*, *chavanese*, *chavapult*, *chavarice*, *chavarse*, *chavasion*, *chavass*, *chavasshull*, *chavatious*, *chavball*, *chavbelly*, *chavbo*, *chavbutty*, *chavda*, *chavditis*. *chavdad*, *chavdom*, *chave*, *chaved*, *chaveler cheque*, *chaveling*, *chaveller*. Цей список безсумнівно буде довшим на більшому за обсягом текстовому масиві.

Серед лексичних вербалізаторів ЛТ *chav*, окрім гіпероніма *chav*, можливо виокремити інші слова за гендерною ознакою, наприклад, дериват *chavette*, який позначає особу жіночої статі. Найвидатніших представників жіночої статі цієї субкультури називають *chav princess* або *chav queen*. Гарненька дівчина позначається лексемою *chavass* (*a good looking fit girl who happens to be a chav*). Фемінінними дериватами з негативною конотацією є *chav whore* та *chav woman*, що позначають жінок, яким властива аморальна поведінка з раннього віку (8–12 років), підліткова вагітність, паління, і як результат такого способу життя — зморшкувата шкіра (*wrinkly skin*), хриплий, глухий голос (*scratchy deep voice*). Нечепура, неохайна жінка вербалізується антропосемізом *chavalona*.

На позначення дітей у субкультурному просторі *chavs* функціонують декілька лексем: *chavalito* (хлопчик), *chavalita* (дівчинка), *chavalla* (дитина-панк, яка поводить себе й одягається як чав), *chavickle*, (вживається на позначення дітей, батьки яких виховують їх у дусі цієї субкультури, особливо стосовно манери одягу та поведінки).

Субкультура *chavs* є достатньо закритою для чужих, осіб, що демонструють свою прихильність до “чавів”, але які не є “своїми”, *chavs* називають образливо *chav lover* (*an insult used on someone who wants to be friends with chavs but isn't*) [9]. Тих, хто копіює їхню поведінку й манери, особливо вербальну, називають *chavabes* по аналогії з *wannabes*. Для позначення “чавів” непривабливої зовнішності, особливо тих, хто має зайву вагу, але носить тісний одяг, вживається складне слово — *chavbelly*, другим компонентом якого є *belly* (пузо).

У сучасній англійській мові з'явилась низка лексичних інновацій-прикметників, утворених за допомогою суфіксів *-ous*, *-y*, *-ic*, наприклад, *chavatious*, *chavy*, *chavadelic*, *chavalicious*, які вміщують сему *властивий, притаманний “чавам”*.

Компоненти, що входять до образного складника ЛТ *chav*, охоплюють зовнішній вигляд, одяг, вік, місце проживання, сферу діяльності, спосіб життя, мовну поведінку [8: 11]. Образно-перцептивні номінанти цього типу актуалізовані в мові у вигляді апелюючих до нього мовних одиниць, що можуть бути виявлені за допомогою інтерпретативного аналізу газетних текстів [4: 25].

Представники цієї молодіжної субкультури виявляють певні характеристики зовнішності й одягу, що слугують маркерами їхньої групової ідентифікації. Зовнішній вигляд *chav* як безпосередню складову його образу можна схарактеризувати як *dressing down*, тобто одяг є одночасно символом заперечення сторонніх і засобом миттєвої ідентифікації собі подібних. Перш за все, члени цієї молодіжної субкультури вирізняються своїм специфічним дрес-кодом, який охоплює: а) брендовий спортивний одяг, спортивні кепі, кросівки білого кольору: *brand-name athletic clothing and shoes. Stereotypically, this might include but is not limited to white trainers and tracksuits*; б) предмети одягу підроблених дизайнерських марок, переважно фірми Burberry: *designer clothing and accessories (usually counterfeit), in particular the distinctive tartan of Burberry*; в) зазвичай, спортивні штани, особливо білі, заправлені в шкарпетки: *sports or jogging trousers, especially white, tucked in at the bottom into large football socks*.

Стиль одягу навмисно підкреслює зневагу *chavs* до соціально прийнятих норм: *They wear scruffy looking trackies, tucked into their socks, to make sure they look as stupid as possible*. Виразною рисою стилю представників цієї молодіжної субкультури є їхня манера носити бейсболки “*chav hat*” під кутом 45градусів — *Chav angle*, який також слугує одним із маркерів групової ідентифікації (*by one whom is defined as a chav*). Обов’язкова уніформа *chavs* має назву *United Colours of Chav*, а стиль одягу — *Chavasion*.

Chavs вирізняються особливим ставленням до прикрас та косметики. Особи обох статей носять велику кількість підроблених золотих прикрас, найбільш характерними серед яких є кліпси великих розмірів, що сягають плеч — *Chav earring (large hoop or dangle earrings)*, ланцюжки: *Fake gold jewellery*. [10]. Зловживання великою кількістю золотих речей, якими прикрашають себе “чави”, має назву *chavarice*, яке походить від слів *chavvie*, *chav* у поєднанні з *avarice* (пожадливість). Узагальнено прикраси *chavs* називають словом *bling* (брязкальця), запозиченим з ямайського сленгу.

Представниці цієї молодіжної субкультури надмірно використовують косметику, особливо крем для засмаги: *If female, often wears thickly applied make-up, makes heavy use of fake tan; Chavettes have bright orange faces* [10].

Дівчата-*chavettes* зачісують волосся назад і збирають його в тугий “кінський хвіст” (*a tight ponytail*) під назвою “*Croydon facelift*”, “*council-house facelift*” або “*Scrapeback*”. Звернімо увагу на вживання в цих виразах метафори *facelift* (підтяжка обличчя), вербалізованої терміном пластичної хірургії.

За етнічною ознакою, *chavs* переважно належать до білих британців з нижчих соціальних прошарків — *white trash underclass* (білі покидьки з соціального дна) [11].

Матеріальні атрибути *chavs* охоплюють старе роззяцьковане авто, що позначається словосполученням — *Chav Chariot, Chav wagon* [12]. Засоби пересування *chavs* позначаються словосполученням *Chav Travel*. Довгий лімузин, зазвичай, білого кольору, набитий підлітками-“чавами”, який їздить вулицями, називається *chavagator*, — слово утворене від слів *chav* і *propagator*.

Місце проживання *chavs* — бідні передмістя великих міст або маленькі провінційні містечка. Зазвичай, ці молоді люди не мають постійної роботи і живуть на допомогу безробітним: *Lives on council estates and other low-income neighbourhoods, often supported by the “dole” (unemployment benefit)* [13]. Вони, як правило, проводять свій вільний час великими групами, на позначення яких вживається лексична інновація *chavalanche*, або *chav gang*, де слово *gang* негативно марковане. Звичка “чавів” пересуватися групами описується словами *Chavalcade* — по аналогії з *кавалькадою*, а також лексемою *chavalance* — по аналогії з *avalanche* (сніговий обвал, лавина). Велика кількість “чавів”, одягнених згідно з дрес-кодом своєї субкультури, що швидко наближаються, позначається метафорою *chavalanche*.

Будь-яке місце, де знаходиться скупчення представників цієї субкультури, називається *chavdom* — зупинка автобуса або вхід до ресторану швидкої їжі МакДональдс. Ця лексема вживається “чавами”, однак на противагу два інші слова — *chavdad* і *chavistan* мають негативну конотацію і входять до лексики мовців, що не належать до цієї субкультури. Своєрідним місцем паломництва *chavs* є також біржі праці, які позначаються метафорою *Chav church* (церква чавів), куди вони приходять систематично, щоб переконати службовців, у неможливості знайти роботу й отримати матеріальну допомогу безробітним.

Ще одним місцем частих зібрань *chavs* є суди, де розглядаються судові справи відносно їхніх хуліганських дій, такі зборища називаються *Chav Jamboree* (веселощі; святкування; бенкет).

Місця постійних зібрань *chavs* називаються *chav circles* [14]. Це можуть бути великі автостоянки, торгівельні центри, парки розваг. Походження виразу *chav circles* пов'язують з колами, які залишають двоколісні засоби пересування чавів — мопеди, скутери, мотоцикли, після нічного зібрання представників цієї молодіжної субкультури.

Головні заняття чавів — кидання предметів (*throwing things*), нищення речей (*smashing things*), викрикування образливих виразів (*shouting random chav incomprehensible gibberish*), які їм видаються смішними. Вербальне ображення перехожих має назву — *Chav Safari*. Пересування групи “чавів” вулицями в пошуках пригод, під час якого вони шукають жертв своїх хуліганських вчинків, називається *Chav Patrol*.

Пиятику та хуліганські дії відносять до маркерів групової ідентифікації представників молодіжної субкультури *chav*. Поширеним напоем є *chav shandy* — суміш пива та охолодженої горілки Смірнофф. Типовою хуліганською дією *chavs* є *chav roadblock* — велика кількість “чавів”, які стоять на проїжджій частині дороги, блокуючи її для автотранспорту — саме така дія символізує єдність між членами цієї субкультури і демонструє їхню силу.

Мовленню *chavs*, яке узагальнено називається *Chavanesse*, притаманні специфічні риси, перш за все, вживання жаргонізмів, інвективність. *Chav talk* вміщує велику кількість скорочень, які “чави” вживають для економії часу, а також для групової ідентифікації. Зорового контакту з *chav* достатньо для отримання його вербальної реакції, як правило, це образлива тирада (*any eye contact will be met with a tirade of abuse*). Яскравою ілюстрацією мовленнєвих звичок *chavs* є такий анекдот: — *Як розпочати сварку з чавом? — Заговоріть з ним! (— How do you start an argument with a chav? — Speak!)* [15].

Отже, дефініційно-компонентний аналіз лексеми *chav* дав підстави стверджувати що поняттєвою основою лінгвокультурного типуажу *chav* є молода людина, переважно з нижчих соціальних прошарків, якій властива антисоціальна поведінка, порушення норм громадського порядку. У сучасній англійській мові лексема *chav* утворює велику кількість моно- та полілексемних дериватів, які вербалізують різні аспекти, пов'язані з життєдіяльністю представників цієї британської молодіжної субкультури. Ця типізована особистість виявляє сукупність диферентів а) своєї зовнішності, б) одягу, в) матеріальних

атрибутів, г) звичок, г) розваг, які пов'язані з порушенням норм соціальної поведінки, д) мови та мовленнєвої діяльності.

Перспективи подальшого дослідження лінгвокультурного типуажу *chav* убачаємо в аналізі його аксіологічних характеристик у британській ціннісній картині світу.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Карасик В. И., Дмитриева О. А. Лингвокультурный типаж: к определению понятия / В. И. Карасик, О. А. Дмитриева // Аксиологическая лингвистика: лингвокультурные типажы: Сб. науч. тр. / Под ред. В. И. Карасика. — Волгоград: Парадигма, 2005. — С. 5–25.
2. Березович Е. Л., Гулик Д. П. Ономазиологический портрет “человека этнического”: принципы построения и интерпретации. / Е. Л. Березович, Д. П. Гулик // Встречи этнических культур в зеркале языка в сопоставительном лингвокультурологическом аспекте. — М., 2002. — С. 232–253.
3. Селиверстова Л. П. Лингвокультурный типаж “Звезда Голливуда” : Автореф. дис ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Любовь Павловна Селиверстова ; Волгогр. гос. ун-т. — Волгоград, 2007. — 18 с.
4. Карасик В. И., Ярмахова Е. А. Лингвокультурный типаж “английский чудак” / В. И. Карасик, Е. А. Ярмахова. — Москва: Гнозис, 2006. — 240 с.
5. The Collins English Dictionary. — HarperCollins Publishers Ltd, 2007. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.collinslanguage.com/results.aspx?js=on&dictionary=cedm&text=chav>
6. Quinion, Michael. Chav // World Wide Words. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.worldwidewords.org/topicalwords/tw-cha2.htm>
7. 'Asbo' and 'chav' make dictionary” // BBC News. — 2005–06–08. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk/4074760.stm>
8. Дмитриева О. А. Лингвокультурные типажы России и Франции XIX века : Автореф. дис ... доктора филол. наук : 10.02.20 / Дмитриева Ольга Александровна; Волгогр. гос. пед. ун-т. — Волгоград, 2007. — 34 с.

ДЖЕРЕЛА ФАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

9. Cook E. Ask your father: Mum, what's a chav? // The Times. January 12, 2008. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://women.timesonline.co.uk/tol/life_and_style/women/body_and_soul/article3171569.ece
10. <http://www.timesonline.co.uk/tol/sitesearch.do?turnOffGoogleAds=false&sortBy=relevancy&offset=1&query=chav&hitsperpage=10&nextOffset=1&leftStartIndex=1&leftEndIndex=10&sectionId=674>
11. Wård, David. Get hip to Chav as this year's wizard word // The Guardian, Guardian Unlimited. — 2004–10–09. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.guardian.co.uk/uk_news/story/0,3604,1330487,00.html
12. Vine, Richard. Your next box set: Misfits //The Guardian. April 2, 2010. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.guardian.co.uk/tv-and-radio/2010/apr/02/misfits-asbo-superheroes-box-set/print>

13. Tweedie, Neil. Cheltenham ladies and the chavs. // The Daily Telegraph. — 2004—12—13. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2004/12/13/nchav13.xml>
14. Nayak A., Drayton S. “To charv or not to charver — that is the question”. *Inside Out — North East*. BBC. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/insideout/northeast/series7/webchat_charvers.shtml.
15. Hume Mick. Chavs and chav-nots: the eternal divide.// The Times. — February 7, 2004. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://entertainment.timesonline.co.uk/tol/arts_and_entertainment/article1012641.ece

УДК 811.112.2: 811.161.2—115:316.46.058

Н. В. Петлюченко

ХАРИЗМАТИЧНА РИТОРИКА ПУБЛІЧНОГО ЛІДЕРА В УСНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглядаються когнітивні, лінгвальні та екстралінгвальні особливості харизматичної риторики публічного лідера в усному дискурсі. Когнітивна складова харизматичної риторики пов'язана із настановами, інтересами та ідеалами публічного лідера, лінгвальні засоби характеризуються високим ступенем хортаторності звернень публічного мовця до аудиторії, екстралінгвальна специфіка визначається високим емоційним станом піднесення і епатажним іміджем харизматика під час його публічного виступу.

Ключові слова: когнітивний, лінгвальний, екстралінгвальний, харизматична риторика, публічний лідер, публічний виступ, усний дискурс, хортаторність, піднесення, епатаж, імідж

В статье рассматриваются когнитивные, лингвальные и экстралингвальные особенности харизматической риторики публичного лидера в устном дискурсе. Когнитивная составляющая харизматической риторики связана с установками, интересами и идеалами публичного лидера, лингвальные способы характеризуются высокой степенью хортаторности обращений публичного оратора к аудитории, экстралингвальная специфика определяется эмоциональным состоянием воодушевления и эпатажным имиджем харизматика в ходе его публичного выступления.

Ключевые слова: когнитивный, лингвальный, экстралингвальный, харизматическая риторика, публичный лидер, публичное выступление, усный дискурс, хортаторность, воодушевление, эпатаж, имидж

The article deals with cognitive, lingual and extralingual specifics of a public leader's charismatic rhetoric in verbal discourse. The cognitive features of charismatic rhetoric are associated with internal attitudes, interests and ideals of the public leader. The lingual means are characterized by high hortatority of the public leader's appeal to the audience, the extralingual specifics are determined by the emotional mode of inspiration and the charismatic's flamboyant image during his/her oral presentation.

Key words: cognitive, lingual, extralingual, charismatic rhetoric, public leader, oral presentation, verbal discourse, hortatority, inspiration, flamboyant image